

TITANIC – aristokracia ducha pasažierov a hrdinstvo kňazov v „onú noc“

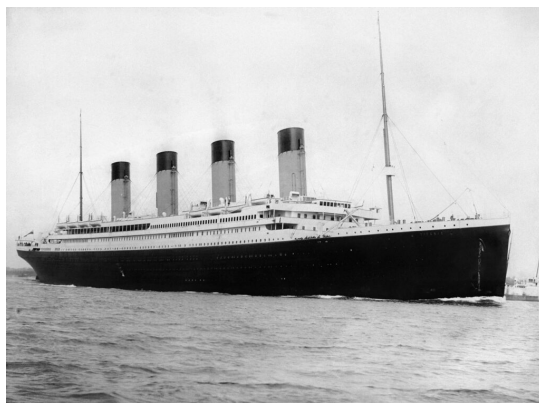
Karol Gazdík

12. apríla 2024 ✚ **História**

Titanic, najveľkolepejší parník, aký kedy brázdil moria, predchádzala povest' nepotopiteľného plávajúceho paláca. Pýcha však predchádza pád! Keď v apríli 1912 vyrazil na prvú transatlantickú plavbu, nikto netušil, že pôjde i o plavbu poslednú. Jeho skaza 15. apríla 1912, pri ktorej zahynulo približne 1 500 ľudí, sa stala jednou z najstrašnejších a zároveň najslávnejšou námornou katastrofou všetkých čias.

Námorná katastrofa *Titanicu* však nie je príbehom lode, je to príbeh ľudí – pasažierov a členov posádky. V tomto mojom článku, pri príležitosti blížiaceho sa výročia potopenia slávnej lode, som sa rozhodol zamyslieť sa nad niektorými cestujúcimi, ktorí, hoci neboli aristokratmi krvou a pôvodom, svojím vznešeným správaním i činmi v daný kritický moment preukázali vysokú mieru aristokratických vlastností. Vlastností, na ktorých môžeme koniec koncov pracovať i my v dnešných časoch. Altruistická obetavosť, potlačenie pudu sebazáchovy, stoický pokoj i nadnesený humor. Dotyční pasažieri neprepadli panike a evolučne zakorenenému „úteku alebo útoku“. Pomáhali s nalodením žien a detí do člnov a vyrovnané prijali svoju istú smrť. Bolo ich určite viacero, ale vybral som osudy dvoch známych džentlmenov a jedného manželského páru. Za okrajovú zmienku bude určite stáť aj jediný Slovák, ktorý sa nalodil na *Titanic*, plaviac sa v ústrety novým začiatkom.

Okrem laického obsadenia *Titanicu* si hneď na začiatku spomenieme aj troch katolíckych kňazov, ktorí v onú tragickú noc odmietli nastúpiť do záchranných člnov a obetavo stáli pri svojich veriacich. O týchto kňazoch písal vo svojom minuloročnom článku aj PhDr. Radomír Malý, ktorý na nich poukázal v kontexte dnešného nadšeného mediálneho naháňania káuz a škandálov z prostredia Cirkvi v zmysle „čo kňaz, to pedofil“. Isteže nikto nemôže poprieť aj to zlé, čo mnohí klerici napáchali. No v duchu výroku, ktorý často spomínam, „Kňazi sú ako lietadlá – píše sa o nich len keď padnú...“, stojí za kňazskou službou viac hrdinských cností ako mravných zlyhaní. A práve preto si chcem pripomenúť i hrdinstvo klerických pasažierov plávajúceho paláca.

Titanic opúšťa prístav v Southamptone, 10. apríla 1912.

zdroj: wikimedia commons

Hrdinovia s kolárikom

Klerickými pasažiermi na lodi *Titanic* boli *P. Juozas Montvila* (Litovčan), *P. Thomas Roussel Davids Byles* (Angličan) a *P. Joseph Peruschitz* (Nemec). Všetci na *Titanicu* cestovali druhou triedou (z troch vtedy fungujúcich tried). Na palube lode sa zoznámili a vzájomne si miništrovali pri sv. omši, ktorú každý denne na lodi slúžil.

A prečo sa vôbec ocitli na palube *Titanicu*?

P. Juozas Montvila bol za kňaza vysvätený 22. marca 1908, po čom dostal miesto vikára v Lipskas, kde tajne zabezpečoval duchovné potreby pre uniatov, cirkevný zbor zakázaný cárskym režimom. PhDr. Radomír Malý píše vo svojom článku i to, že vo svojej kňazskej službe ostro vystupoval proti ruskej politike násilného nútenia katolíckych Litovčanov k prestupu na pravoslávie. Za tieto aktivity bol prenasledovaný cárskou políciou. Bol zatknutý a odsúdený, pričom mu bola zakázaná jeho pastoračná činnosť. Počas čakania na zmenu tohto tvrdého rozhodnutia pracoval pre *Katolícke noviny* a písal kázne pre publikáciu *Vadovas* (Vodca). S odstupom času si však uvedomil, že v dohľadnej dobe mu pravdepodobne nebude umožnené vrátiť sa k pastoračnej práci v Litve, preto sa rozhodol pre emigráciu do Spojených štátov. Dr. Malý uvádza aj pokus o jeho zavraždenie agentmi cárskeho režimu, čo jeho rozhodnutie o emigrácii rozhodne urýchlilo. Vďační farníci sa mu ochotne vyzbierali na zaplatenie jeho plavby na *Titanicu*.

P. Thomas Roussel Davids Byles pochádzal zo zámožnej rodiny obchodníkov s anglikánskym vierovyznaním. V roku 1889 odišiel na Balliol College v Oxforde, kde študoval matematiku, moderné dejiny a anglikánsku teológiu. Počas štúdia konvertoval na katolícku vieru. V roku 1897 napísal *Komentár školy k 2. epištole svätého Pavla Korinťanom*, jeho jediné publikované dielo. V roku 1899 odcestoval do Ríma študovať za kňaza, kde v roku 1901 získal titul B. D. (*Bachelor of Divinity*) na Gregoriánskej univerzite. Vysvätený za kňaza bol 15. júna 1902. V rokoch 1905 až 1912 bol rímskokatolíckym rektorom v Ongare v Essexe. Do Ameriky cestoval na svadbu svojho brata, tiež konvertitu, ktorého mal cirkevne oddať práve on. *Byles* mal pôvodne cestovať na inej lodi spoločnosti *White Star Line*, ale na poslednú chvíľu prešiel na *Titanic*. Jeho lístok do druhej triedy mal číslo 244310 a stál 13 libier. 10. apríla 1912 nastúpil na palubu *Titanicu* v Southamptone.

P. Joseph Peruschitz pochádzal zo Strasslachu v Bavorsku. V roku 1890 absolvoval Kráľovskú strednú školu vo Freisingu. V júli 1891 bol prijatý na štúdium teológie a v roku 1894, kedy požiadal o vstup do

benediktínskeho kláštora Scheyern, bol v šiestom semestri. V roku 1895 bol už ako benediktín vysvätený za kňaza. V danom kláštore mal viacero pedagogických a edukačných zamestnaní, vrátane výučby matematiky, hudby či telesnej výchovy. V roku 1912 *páter Joseph* strávil Veľký týždeň v benediktínskom kláštore St. Augustine v Ramsgate, po ktorom bol na ceste do Minnesoty, kde mal byť zamestnaný v benediktínskej škole švajčiarskej kongregácie. Zrejme mal byť riaditeľom ich strednej školy. Nastúpil teda na *Titanic* v Southamptone s číslom lístka 237393, ktorý taktiež stál 13 libier.

Hrdinskí kňazi na palube *Titanicu*: 1. *P. Juozas Montvila*, 2. *P. Thomas Roussel Davids Byles*,
3. *P. Joseph Peruschitz*.

zdroj: wikimedia commons

Preživší pasažieri spomínajú na týchto troch kňazov naozaj v dobrom. O ich každodennej sv. omši povedala novinárom pasažierka druhej triedy Ellen Toomeyová. Lawrence Beesley zas videl týchto troch kňazov v knižnici druhej triedy, ako si čítali Sv. písmo a viedli diskusiu o jednotlivých veršoch. V nedeľu 14. apríla ráno slúžil *otec Byles* sv. omšu s cestujúcimi druhej triedy v ich salóniku a potom s cestujúcimi tretej triedy. Veriacim *otec Byles* predniesol kázeň v angličtine a francúzštine; *otec Peruschitz* opakoval kázeň v nemčine a maďarčine. Podľa článku v *The Evening World* títo dvaja kňazi kázali o potrebe mať „v prípade duchovného stroskotania lode po ruke záchranný čln v tvare náboženskej útechy“.

Dr. Malý vo svojom článku píše: „Podľa svedectva preživších, všetkým trom kňazom posádka niekoľkokrát ponúkala voľné miesta na záchranných člnoch, tí ale svorne ako jeden muž kategoricky odmietli s tým, že nemôžu opustiť ostatných, na ktorých sa už nedostalo miesta v záchranných člnoch. Podľa oznámenia zachránených sa títo traja kňazi s ľuďmi modlili sv. ruženec, spovedali, utešovali a tiež fyzicky pomáhali matkám s deťmi a starším osobám nastúpiť do záchranných člnov. Pretože nestačili všetkých záujemcov vyspovedať, udelili v samotnom závere, kedy sa už loď nakláňala, generálnu absolúciu.“

Predsa len uvediem jednu výpoveď očitého svedka, ktorú poskytol katolíckemu časopisu *America*:

„Keď osadenstvo začalo byť vystrašené, všetci katolíci na palube túžili s najväčšou vrúcnosťou po pomoci kňazov. Obaja kňazi vyburcovali tých, ktorí boli odsúdení na smrť, aby vyjadrili skutky skrúsenosti a pripravili sa na stretnutie s Božou tvárou. Viedli ruženec, zatiaľ čo ostatní odpovedali. Zvuk recitácie podráždil niekoľko cestujúcich a niektorí zosmiešňovali tých, ktorí sa modlili a začali okolo nich kruhový tanec. Dvaja kňazi neustále dávali všeobecné rozhrešenie tým, ktorí mali zomrieť. Tí, ktorí vstúpili do záchranných člnov, boli utešovaní dojímavými slovami. Niektoré ženy odmietli byť oddelené od svojich manželov a radšej zomreli s nimi. Napokon, keď už žiadne ženy neboli nablízku, niektorých mužov pustili do člnov. Otcovi Peruschitzovi ponúkli miesto, ktoré odmietol.“

Duchovná služba hrdinských kňazov na potápajúcej sa lodi.

zdroj: snímka obrazovky z YouTube videa, kanál *Currents News*

Všetci traja hrdinskí presbyteri zahynuli utopením vo vodách Atlantiku. Ich telá, ak aj boli nájdené, neboli nikdy identifikované. *Otec Montvil* bol v Litve považovaný za hrdinu a v súčasnosti sa uvažuje o jeho kanonizácii rímskokatolíckou Cirkvou. Jeho rodičia a starí rodičia dostali grant vo výške 130 libier od *Titanic Relief Fund* (prípád P. 511). Katherine a William, snúbenci, ktorých mal oddať Williamov brat *otec Byles*, mali súkromnú audienciu u pápeža. Ten vyhlásil *otca Bylesa* za mučeníka Cirkvi. Na *otca Peruschitza* spomína pamätná tabuľa v kláštore Scheyern, na ktorej sa píše: „*Nech odpočíva v pokoji Joseph Peruschitz, ktorý sa na lodi Titanic zbožne obetoval.*“

Kňaz, ktorý mal šťastie

O šťastí mohol hovoriť katolícky kňaz, člen jezuitského rádu *P. Francis Browne*, v tom čase študent teológie na univerzite v Dubline. 4. apríla 1912 dostal od svojho strýka, biskupa z Cloyne, nečakaný darček – lístok do prvej triedy na lodi *Titanic* na časť jeho panenskej plavby zo Southamptonu do írskeho Queenstownu (dnešný Cobh).

Na palube sa *Browne* spriatelil so zámožným americkým párom, ktorý sa mu ponúkol, že mu zaplatí cestu až do New Yorku. Keď však duchovný žiadal svojich jezuitských predstavených o súhlas, dostalo sa mu strohejšieho odpovede: „*Okamžite vystúpte!*“ *Browne* sa poslušne podriadil príkazu. Potom stačilo pár dní, aby zistil, že sa ako nadšený amatérsky fotograf stal autorom zrejme posledných snímok zhotovených na lodi odsúdenej na záhubu.

P. Francis Browne

zdroj: Encyclopedia Historica na stránkach history.fandom.com

Aristokrati ducha

John Jacob Astor IV., obchodník, vynálezca, spisovateľ a vplyvný milionár – najbohatší cestujúci na palube *Titanicu*. V dvoch knihách, ktoré som o *Titanicu* prečítal, sa uvádza jeho údajný (avšak nie veľmi relevantne doložený a aj spochybňovaný) výrok, ktorý mal povedať, keď mu prišiel steward oznámiť kolíziu lode s ľadovcom: „*Je pravda, že som si objednal ľad, ale toto je absurdné/smiešne.*“ Keď druhý dôstojník Charles Lightoller neskôr dorazil na palubu a dokončil prípravu záchranného člnu č. 4, *Astor* doň pomohol nastúpiť svojej tehotnej žene so slúžkou a zdravotnou sestrou. Potom sa spýtal, či by sa mohol pridať k svojej manželke, pretože bola v „chúlostivom stave“. Lightoller mu však povedal, že mužom nesmie byť umožnené nastúpiť, kým nebudú naložené všetky ženy a deti.

Podľa cestujúceho Archibalda Gracieho IV. (ktorý sa zachránil na prevrátenom skladacom člne) sa mal následne opýtať dôstojníka, že aké číslo má daný čln, aby mohol neskôr svoju manželku nájsť. Naposledy ho videli živého na krídle pravoboku, kde fajčil cigaretu s Jacquesom Futrellom. O polhodinu neskôr loď zmizla pod hladinou oceánu. Madeleine Force Astorová, jej zdravotná sestra a jej slúžka prežili. *Plukovník Astor*, jeho komorník, Victor Robbins a Futrelle nie. *Astorovo* telo našli 22. apríla a priradili mu číslo 124. Identifikovali ho na základe zlatých vreckových hodínok, diamantového prsteňa a značne vysokej hotovosti, za ktorú si mohol v tej panike kúpiť priepustku do člna. No neurobil to.

Manželia Strausovci sú krásnym príkladom manželskej lásky až za hrob. *Isidor Straus* (pôvodom z Bavorska) bol obchodník, politik a spolumajiteľ dodnes existujúceho obchodného domu *Macy's* (pôvodne *RH Macy & Co.*). Pôsobil aj ako poslanec v Snemovni reprezentantov USA. Len čo bolo jasné, že sa *Titanic* potápa, *Ida Strausová* odmietla opustiť *Isidora* a bez neho nastúpiť do záchranného člna. Podľa priateľa a preživšieho Archibalda Gracieho IV. *Ida* vyhlásila: „*Nebudem odlúčená od svojho manžela. Spolu sme žili, spolu aj umrieme.*“ Potom dala svojej slúžke Ellen Birdovej svoj kožuch a trvala na tom, aby sa dostala do záchranného člna č. 8. *Isidor* a *Ida* boli naposledy videní na palube ruka v ruke. Očití svedkovia opísali túto scénu ako „*najpozoruhodnejšiu ukážku lásky a oddanosti*“. Obaja umreli, pričom nájdené bolo len *Isidorovo* telo. Nakoľko telo *Idy* nenašli, odobrali aspoň vodu z miesta potopenia do urny a takto ich „spolu pochovali“ v rodinnom mauzóleu. Nápis pred ich mauzóleom cituje Šalamúnovu pieseň (Pies 8,7): „*Ani veľké vody lásku neuhasia, ani rieky ju neodplavia.*“

Benjamin Guggenheim, americký podnikateľ. Je známe, že svoju manželku kvôli práci a potom milenke zanedbával. V kritickej chvíli sa však zachoval ako aristokrat, konečne bez sebeckosti jemu vlastnej. Po kolízii s ľadovcom pomohol so svojím komorníkom Gigliom nastúpiť ženám do záchranného člnu. Keď pomáhal nastúpiť do člnu jednej zo svojich slúžok, povedal jej nemecky: „*Čoskoro sa opäť uvidíme! Je to len oprava. Zajtra bude Titanic opäť pokračovať v plavbe.*“ Uvedomil si však, že situácia je oveľa vážnejšia a že sa mu nepodará zachrániť. Vrátil sa preto spolu s Gigliom do svojej kajuty a obaja muži sa prezliekli do slávnostného večerného oblečenia. Bolo počuť, že poznamenal: „*Obliekli sme sa do toho najlepšieho a sme pripravení potopiť sa ako džentlmeni.*“ Jeden preživší zaznamenal i jeho odkaz pre manželku: „*Ak sa mi niečo stane, povedz mojej manželke v New Yorku, že som pri plnení svojich povinností urobil maximum.*“ A to aj urobil. Snáď svojimi poslednými skutkami dostatočne odčinil svoje životné pochybenia. Na zmenu nie je nikdy neskoro.

Známi pasažieri s duchom pravých aristokratov: 1. *John Jacob Astor IV.* v prezlečení za francúzskeho kráľa Henricha IV., 2. manželia *Strausovci*, 3. *Benjamin Guggenheim*.

zdroj: autorova koláž pre FB skupinu *Aristokracia na Slovensku*

Mnoho životných pochybení mal za sebou zaiste aj jediný Slovák na palube *Titanicu*, ktorým bol *Michel Navratil*. Uniesol svojich synov do Ameriky, kde chcel potom zavolať aj svoju exmanželku, aby začali v „Novom svete“ nový život a obnovili svoje manželstvo. Po náraze lode do ľadovca sa zachoval ako správny rodič, mysliac hlavne na záchranu svojich synov. Príde nám to úplne prirodzené, no obávam sa, že v dnešnej dobe by to už nemusela byť samozrejmosť – uprednostniť život dieťaťa pred tým vlastným.

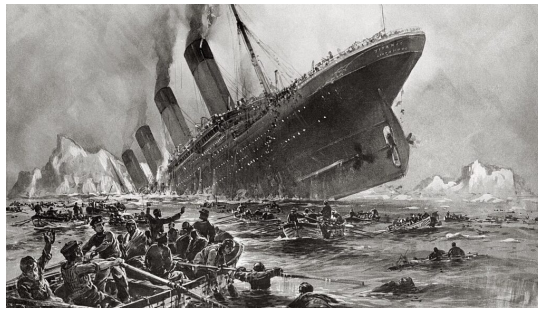

Príbeh jediného Slováka na palube *Titanicu*.

zdroj: snímka z autorovej výučbovej prezentácie PowerPoint

Hrdinstvo a obetavosť v „onú noc“ prejavilo množstvo ľudí a nielen v radoch pasažierov. Už len tí inžinieri, ktorí sa snažili zabezpečiť do poslednej možnej chvíle elektrický prúd, alebo aj lodný orchester, ktorý hral na palube takmer až do poslednej chvíle, pričom mal nakoniec zahrať symbolickú skladbu, ktorej názov sa prekladá ako „*Blíž k tebe, Bože môj*“.

To boli čriepky príbehov z „onej noci“ zo 14. na 15. apríla 1912. Príbehy, ktoré by sa dali uzavrieť výrokom: „*Aj medzi ľuďmi sa nájdu ľudia*“. Spomeňme si 15. apríla na všetky obete modlitbou „*Odpočínutie večné daj im, Pane...*“

„*Untergang der Titanic*“, ako ho podľa opisov preživších nakreslil Willy Stöwer, 1912. Autor sa mimochodom dopustil technickej chyby, keď stvárnil ako dymiaci aj štvrtý komín *Titanicu*.

Ten bol totiž „falošný“, slúžil na odvetrávanie strojovne a kuchýň.

zdroj: wikimedia commons

Cenným zdrojom článku boli poznatky z *Encyclopedia Titanica* a zo špeciálneho vydania českého časopisu *Živá Historie – Velká kniha*, ktorá sa venovala *Titanicu*.

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/titanic-aristokracia-ducha-pasazierov-a-hrdinstvo-knazov-v-onu-noc/>